

כ"ח טבת ה'תשפ"ב	כניסת שבת	יציאת שבת
ירושלים	16:06	17:25
ת"א	16:27	17:26
חיפה	16:14	17:24
באר שבע	16:29	17:28

אירליו של יצחקו

פרשת "וַאֲרָא"

עם סיום הפרשה הקודמת, סופר על התגברות השעבוד.

אחרי שהקב"ה שלח את משה רבנו אל עם ישראל ובפיו בשורת הגאולה, קרה ההפך הגמור: פרעה הכביד את עול השעבוד, חדל מלתת תבן לעם והעלה את התביעות במבני ישראל. המשבר היה חמור, עד ששוטרי בני ישראל הטיחו במשה את כאבם, ומשה רבנו זעק אל ה': **"אֲדֹנָי, לָמָּה הִרְעַתָּה לְעַם הַזֶּה--לָמָּה זֶה, שְׁלַחְתָּנִי. וַיֵּאָזַר בְּאֵי-אֵל-פְּרַעֲהוּ, לְדַבֵּר בְּשִׁמְךָ, הֲרַע, לְעַם הַזֶּה; וְהִצַּל לֹא-הִצַּלְתָּ, אֶת-עַמּוֹךְ."** (ה, כ"ב-כ"ג)

מקורות חז"ל מלאים תיאורים של מצבים כאלה ערב הגאולה ואף בתחילתה. ב'זוהר חדש' (בראשית ו,א) מתואר סדר הגאולה העתידה: "כך היא גאולתן של ישראל – בשעה שיאיר להם שמש הגאולה, תבוא להם צרה אחר צרה ואפלה אחר אפלה, ובעוד הם שרויים בה – יאיר עליהם אור ה'". ואמר **הכלי יקר**: "כך היא המידה, שבכל יום סמוך לעלות השחר, החושך מחשיך ביותר... וכן בימות החורף, סמוך לעלות השמש, הקור הולך וגובר ולבסוף הוא מנוצח מן השמש... כמו-כן, מה שהרע פרעה לישראל עכשיו יותר ממה שעשה לשעבר, זה מופת חותך שקרב קצו וזמן הגאולה קרוב". לירידות האלה, כמבואר בספרים, יש כמה מטרות: זיכוך אחרון לפני הגאולה; הסרת גורמים שליליים שעלולים לפגום בשלמות הגאולה; יצירת חלל וציפייה לקראת אור הגאולה, שיכינו את הקרקע לקראתה; כמו-כן יש בכך **מעין ניסיון ומבחן לאמונתו של כל יהודי** בגאולה הקרובה לבוא, ולכן תוספת של מצוות ומעשים טובים ותוספת של תפילה לקב"ה שיקצר את הסבל – בהחלט יכולות ליצור 'קפיצת הדרך' ולחסוך מאתנו הרבה סבל ותלאות.

כשיודעים כל זאת מגיעים להכרה, שחלילה לנו מליפול ברוחנו או לפקפק באמונתנו. להפך, דווקא לנוכח הירידה החדה והבלתי-מובנת צריכים לנו להתחזק באמונה על הגאולה שתבוא באורח מפתיע - 'בהיסח הדעת', ושמכאן אפשר רק לעלות, ולא סתם עלייה – אלא עד לפסגה העליונה ביותר.

ואכן, דרך העולם, שכשאדם נצרך לישועה, צועק הוא אז ומתפלל לה', ואפילו הולך להזכיר את עצמו אצל הצדיקים, החיים והמתים, ומרעיש עולמות על מה שחסר לו, עד שזוכה והבורא עוזר לו, נפטר מצרתו ורואה בישועתו.

אולם הרגילות היא, שאחר שזכה האדם והושלם חסרונו, והכל על מקומו בא שלום - שוב אינו רואה שהכל נעשה בעזרת הבורא, אלא רואה את ישועתו רק בדרך הטבע, וחושב שהיועץ עזר לו, הרופא רפאהו, והנדיב הוא שהעניק לו את הממון שהיה חסר לו, ולא מכיר באמת שאלו היו כולם שלוחים מאת הבורא למלא את חסרונו.

ואמרו הצדיקים, שלפני הישועה צריך האדם תפילות רבות לישועתו, אבל גם אחרי הישועה צריכים לזכור את הבורא, לדעת שהוא עשה הכל, רק שמעשיו מלוכשים בטבע, **והשטן - הוא המפריע ואינו מניח לנו להכיר בבורא, לדעת שהכל מאת הבורא.**

לכן לימד האדם מכאן, **לא להפסיק להודות לבורא**, גם אחרי הישועה שזכה לה, וכל ישועה שבאה לאדם, אינה אלא מהבורא בעצמו, ועל האדם **ללמוד להודות ולהלל על כך.**

סיפר הגאון **רבי שלמה ברעוזה** זצ"ל (הובא בספר "טובך יביעו"):

בצעירותי, הייתי צריך יום אחד להגיע לדירתו של קרוב משפחה באחת מסמטאותיה של ירושלים, וכבחור צעיר עשיתי דרך ארוכה בריצה, ללא הפוגה. באותה שעה היתה הפסקת חשמל באזור, ועלטה כבדה כיסתה את כל הסמטאות. לפתע נזכרתי, שלפני הדירה ההיא יש מורד מסוכך מאד, ובו עשרות מדרגות העשויות חידודין-חידודין. סיכויי של מי שמחליק במדרון להישאר בחיים, אינם גדולים. עצרתי מיד את מרוצתי כדי לבדוק מבעד לחושך הכבד היכן אני נמצא, ומה המרחק ביני אל תחילת המדרון, ואז צמרמורת עזה לפתא את גופי. גיליתי כי עומד אני בסטימטר האחרון שלפני המדרון... נס גלוי אירע עמדי. אם הייתי ממשיך במרוצתי עוד חלקיק שניה, מי יודע מה היה עולה בגורלי.

למחרת בבוקר, הוצרכתי להגיע אל **החזון איש** זצ"ל בבני ברק כדי להציג לפניו כמה שאלות. זכיתי להיכנס לביתו של אותו גאון וצדיק, שקיבלני במאור פנים, ולאחר שסיימתי להציג את שאלותיי וקיבלתי עליהן תשובות ברורות, התכוננת לצאת ולחזור לירושלים. ברגע האחרון לפני צאתי, החלטתי לשלף את הגאון זצ"ל בתהייה שקיננה בראשי מאז הבוקר. רמזתי לגאון זצ"ל שיש לי דבר מה נוסף לשאלו.

החזון איש נשען על הדלת בקשב, ואני סיפרתי לו על הנס הגלוי שהתרחש עמי אמש. כשסיימתי את תיאור הדברים, שאלתי את שהעיק על לבי:

"הייתי בטוח שהבוקר - לאחר שהקרה לי נס כה גדול - אקום ממיטתי כאדם אחר לחלוטין, ולבי ירנן בשבח והודיה לה' יתברך על שהצילני ממות לחיים, אך הנה התעוררתי ואני כאחד האדם, ללא שינוי, ללא הרגשים מיוחדים ונעלים. כיצד אפשר להסביר דבר שכזה?".

החזון איש עצם את עיניו, הרהר כמה דקות, ולאחר מכן אחז בידי ואמר יסוד גדול בעבודת ה': **"יש יצר הרע מיוחד בשמים הקרוי 'יצר הרע שלאחר נס גלוי'... תפקידו של יצר זה הוא להחליש אצל האדם את כל הרגשות הנפשיים העשויים להתעורר בקרבו לאחר שהקב"ה עשה עמו נס כזה. יש לדעת על קיומו של יצר זה, כדי לדעת איך להתמודד מולו."**

וכך, מנקודת השפל העמוקה ביותר של השעבוד, עומד להתחיל תהליך הגאולה. פרשתנו פותחת בדברי ה' למשה:

"וַיְדַבֵּר אֱלֹקִים, אֶל-מֹשֶׁה; וַיֹּאמֶר אֵלָיו, אֲנִי ה'." (ו', ב') ומפרש רש"י: "דבר אתו משפט על שהקשה לדבר ולומר (לעיל ה כב) למה הרעתה לעם הזה: "ומסביר 'אור החיים' **הקדוש זצ"ל**, שמה שדיבר משה רבנו 'לפני אלוקיו בלא דרך כבוד', היה תוצאה מכך שהשם יתברך הראה לו פנים שוחקות ודיבר אתו בשם הויה, ולכן עכשיו דיבר אתו בשם אלוקים.

ואומר **"תפארת שמשון"**, שזה בעצם הטעם מדוע בתפילת שמונה-עשרה אומרים "אתה קדוש" מיד לאחר "מכלכל חיים", כי אחר שב"מכלכל חיים" מדברים על כלל ההשפעה וההטבה של השי"ת לברואיו, יכולה להיווצר אצל האדם תחושה של קירבה מופרזת להשי"ת, והוא עלול להיכשל במה שנקרא בפי חז"ל "חברותא כלפי שמיא", ולכן מכריזים מיד: "אתה קדוש", שהשי"ת הוא עליון ומופרש מהכל.

וזהו כלל גדול בכל חסד שאדם מקבל מהקב"ה: **שיחזק עצמו במורא ממנו יתברך**, כי כעת בנקל הוא עלול להיכשל בעניין זה, ומי יודע אם לא ייפסקו חסדיו יתברך אליו מחמת שהם מביאים אותו למכשלות מסוג זה. עכ"ל.

"וַאֲרָא, אֶל-אַבְרָהָם אֶל-יִצְחָק וְאֶל-יַעֲקֹב—בְּאֵל-שְׁדַי; וַשְּׂמִי ה', לֹא נִודַעְתִּי לָהֶם." (ו', ג') ומפרש רש"י: "וארא - אל האבות."

קושיא ידועה היא: מה חידש כאן רש"י? הלא בפסוק עצמו נאמר במפורש: "וארא אל אברהם אל יצחק ואל יעקב"? אלא הכוונה היא – היה ה"חתיס סופר" זי"ע אומר, שהמילה "אבות" יכולה להתפרש גם כ"רוצים" – אשר אבו – מלשון "לא אבה". השם יתברך נראה רק אל אלה האובים, המייחלים, הרוצים שיראה אליהם.

מסופר על **רבי נטע מחלעם** זע"א בעל ה"נטע שעשועים" (א' בשבת תקע"ב) מתלמידיו של רבי אלימלך מליזענסק זע"א, שבצעירותו, היה צדיק נסתר נחבא אל הכלים. הוא התגורר בכפר קטן, בביתו של בעל אחוזה, שאת ילדיו לימד תורה. ילדיו של הכפרי שלא היו מסוגלים להתרכז בלימודיהם זמן ארוך מדי, הותירו לו זמן למכביר לעבודת בוראו. במרבית שעות היממה נהג להסתגר בחדרו, ללמוד תורה בעמקות ולהתפלל בדבקות. רבי נטע היה מרוצה מצורת חיים זו והדבר יכול היה להימשך כך זמן רב, לולא אירע מה שאירע.

ליל שבת אחד, באמצע הלילה, התעוררה בעלת-הבית אם הבנים משנתה. אוזניה קלטו קולות מוזרים בוקעים מחדרו של המלמד. הדבר עורר את סקרנותה ובשקט קרבה אל החדר. היו אלה קולות נעימים וערבים של שירה ותפילה. האשה התכופפה והציצה מבעד לחור המנעול. לעיניה נגלה מחזה שלא מן העולם הזה. במרכז החדר ניצב המלמד, בבגדי שבת מבהיקים, בידו סיודר תפילה וכל גופו מתנועע בתהלהבות עצומה. פניו נשואות כלפי מעלה ועיניו מאירות באור עילאי. מרותקת ונרגשת למראה עיניה, היא הבינה שהמלמד איננו כלל איש פשוט כפי שחשבה. והחל ממחרת, החלה להתחקות על מעשיו של המלמד. ואכן, ככל שהוסיפה לעקוב אחריו, נחשפו והלכו לפניו הנהגותיו המיוחדות.

יום אחד שיתפה בתגליתה גם את בעלה. מכאן ועד לפרסום שמו של המלמד הצדיק ברבים, הייתה הדרך קצרה אט-אט החלו אנשים מהכפר ומהסביבה לפנות אל רבי נטע בשאלות ובבקשת ברכות. שמו התפרסם כתלמיד-חכם וכפועל ישועות, וכעבור זמן הוזמן על-ידי הקהילה היהודית בולאדובה להתמנות לרבה. עד מהרה החלו רבים לנהור לבית-מדרשו כדי לקבל ממנו תורה וליהנות מזיוו ומברכותיו.

חלפו חודשים אחדים ובמצבו הכלכלי של בעל האחוזה הכפרי חלה הידרדרות. בכל תקופת שהותו של המלמד הצדיק בביתו, ראה ברכה במעשה ידיו ואף נחשב לאדם אמי. והנה אך עזב הצדיק את ביתו, והגלגל הסתובב באחת כלפי מטה. הוא הפסיד את מרבית נכסיו וכספו וכמעט הגיע לפת-לחם. באחד הימים הבזיק במוחו רעיון לנסוע לוולאדובה, מקום מושבו של הצדיק רבי נטע. "שנים רבות תמכתי בו, וכעת הגיע הזמן שיגמול לי טובה ויעניק לי מברכותיו", הררה.

הכפרי הגיע לבית-מדרשו של רבי נטע ונדהם מהמעמד הרם שאליו עלה 'המלמד' של ילדיו. היה זה ערב שבת קודש והוא התכונן להשתתף במשך השבת במחיצתו של רבי נטע, ועם צאת השבת להיכנס אליו ולשטוח לפניו את מצוקתו. הוא ציפה, שברגע שהצדיק יראהו, ישמח מאוד - שמחת ידידים ותיקים... אך רבה הייתה אכזבתו כאשר היחס שקיבל מהצדיק לא היה שונה מזה שהעניק לשאר באי ביתו. הוא אמנם הסביר לו פנים ולחץ את ידו בחמימות, אולם כך נהג עם כולם, ואילו הוא ציפה שהצדיק ינהג בו יחס מיוחד ומופגן של העדפה.

עם צאת השבת נכנס הכפרי אל חדרו של רבי נטע בהרגשה כבדה. הוא לא הצליח לעצור בעד תחושותיו. "יש לי קושיה, רבי!", אמר עם כניסתו לחדר. רבי נטע, שכאילו המתין לשאלה, השיב: "נו, נו, שאל".

והכפרי שאל: "בימי הסליחות וכן בימי ראש-השנה, עשרת ימי תשובה ויום-הכיפורים אנו מזכירים שוב ושוב את זכות אבותינו, אברהם יצחק ויעקב. ואחר כל זאת, בתפילת הנעילה, אנו שוב פותחים בפיוט "אב ידעך מנוער" - זכות אבות. וכי לא היה ראוי שבעת חתימת הדין נחדש משהו על כל מה שביקשנו בתפילות הקודמות?!"

רבי נטע הביט בכפרי הפשוט, שהכירו היטב, בעיניו זוהרות. "אולי יש לך תירוץ משלך על קושייתך?!", שאל אותו. "רבי", השיב הכפרי, "לעניות דעתי כך הוא הפירוש. בעת חתימת הדין יש חשש שיבוא המקטרג ויטען, מה כל הרעש שעושים מזכות האבות, וכי אילולא האבות, הייתה גדולתו של הבורא פחותה במשהו? על כך אנו משיבים: 'אב ידעך מנוער'. אמת שגדולתו של הקב"ה אינה מוטלת בספק. אולם אברהם אבינו הכיר בה עוד בטרם נתפרסם שמו הגדול בעולם, ולכן הוא זורעו ראויים לחסדי ה' גם לאחר שכבר נתפרסם שמו בכל העולם."

הכפרי השפיל את עיניו ובקול רועד הוסיף: "הרבי היה קדוש וצדיק גם בלעדיו, אבל איש בעולם לא ידע על כך. אנוכי הוא שהודעתני לכול את שמו וטיבו, ומדוע אין הרבי נוהג בי עתה בחסד מיוחד, כשאני שרוי במצוקה?!" חיוך רחב עלה על פני הצדיק. ניכר היה בו כי הוא רווה נחת מפירושו של הכפרי. בחמימות רבה אמר לו: "לך לביתך, ואני מבטיחך כי בעזרת השם תשוב בקרוב לגדולתך כבראשונה". ואכן, לא ארך זמן רב והכפרי שב למעמדו ולעושרו. שנים רבות לאחר מכן נהג רבי נטע לחזור ביום-הכיפורים על פירושו של בעל האחוזה מן הכפר על המילים "אב ידעך מנוער".

הקב"ה מבשר למשה, כי קרובה גאולת ישראל, ומנמק: "וגם אני שמעתי, את-נאקת בני ישראל, אשר מצרים, מעבדים אתם; ואזכר, את-גְרִיתִי." (וי', ה') הסביר האדמו"ר מצאנז, בעל "שפע חיים", זיע"א: כך אמר הקב"ה, "וגם אני שמעתי את נאקת בני ישראל" - בראותי שלא רק אני שומע ומאזין לצרותם, אלא הם עצמם משתתפים זה בצערו של זה, וכל אחד השתדל להקל מעל סבלו של רעהו בכל יכולתו, כמו שלמדנו בפרשה הקודמת - "ויכפו, שְׂטָרֵי בְנֵי יִשְׂרָאֵל, אֶשֶׁר-שָׁמוּ עֲלֵהֶם" (ה', י"ד), השוטרים הישראלים היו חסים על חבריהם מלדחוק בהם ולכן הוכו מיד הנוגשים - בראותי שלא רק אני שומע, אמר הקב"ה, אלא גם כל יהודי שומע את נאקת אחיו - "וּאֲזַכֵּר אֶת גְרִיתִי!" וכלל הוא, שכאשר אדם מצטער בצערו של הזולת ומקבל עליו עגמות נפש בעד חברו, ינהגו עמו כך מן השמים מידה כנגד מידה. וכן מצינו בבוטרי בני ישראל - שזכו להיות סנהדרין, ונאצל מן הרוח אשר על משה, והושם עליהם (רש"י).

זאת ועוד; קבעו חז"ל בגמרא (שבת קנז), כי מהספדו של אדם ניכר אם בן עולם הבא הוא. ופירש רש"י: שאם כשר היה, הכל בוכין עליו ומורידין עליו דמעות ומספרים בשבחו. והוסיף הגאון רבי ישעיה קרלינסקי זצ"ל (אב"ד פוחוביץ) בביאור הדברים: הנה ישנם אנשים החיים רק לעצמם. אין להם בעולמם אלא ה"אני" שלהם, וסביב ציר זה יסובבו כל מחשבותיהם והיגיהם. לעומת זאת אנשים גדולים מנהיגים אמיתיים, אינם חיים לעצמם אלא רק לבני עמם.

לפיכך, כאשר אדם כזה נעדר מן העולם, ירגישו אנשי עדתו בחסרונו, יצטערו ויתאבלו עליו. לא כן אדם שחי לעצמו ולא למען זולתו, אזי לא ירגיש החי בחסרונו ולא יצטער על אובדנו. הוא מה שאמרו חז"ל שאם אדם כשר הוא, היינו שנשא בעול זולתו והועיל לאחרים, אזי הכל בוכין על הסתלקותו ומורידין עליו דמעות, ומזה ניכר שהוא בן עולם הבא.

"הוא אהרן, ומשה--אשר אָמַר ה', להם, הוציאו את-בְנֵי יִשְׂרָאֵל מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם, על-צבאתם. הם, המדברים אֶל-פְּרֹעֶה מֶלֶךְ-מִצְרַיִם, להוציא את-בְנֵי-יִשְׂרָאֵל, מִמִּצְרַיִם; הוא מֹשֶׁה, ואהרן." (וי', כו - כז)

ופירש רש"י, "יש מקומות שמקדים אהרן למשה ויש מקומות שמקדים משה לאהרן לומר לך ששקולים כאחד."

פעם שאלו תלמידיו את ה"חווה" מלובלין זיע"א, איך יתכן הדבר שיהיו שני בני אדם שקולים ושווים בכל ממש? הלא אמרו כשם שאין פרצופיהן שווין כך אין דעותיהן שוות?

השיב להם ה"חווה", במה דברים אמורים, כשבני אדם מחזיקים עצמם ל"ישי", ומחשבים את דעתם, אזי אין דעתם יכולה להשתוות עם דעה אחרת, ואילו משה רבנו ואהרן הכהן, אמרו שניהם יחד "וַיִּחַנוּ מֵה'", שניהם לא תפסו מקום ובעיני עצמם היו חשובים פחות מעפר ואפר - לכן יכולים אלו להיות שקולים ושווים בדעתם ממש

אם היו שואלים אותנו מה צריכה להיות התכונה המרכזית של מנהיג שמוכיל אחריו מיליונים ומחולל מהפכה של ממש בסדר העולמי הקיים - כנראה שענונה לא הייתה האפשרות הראשונה שבה היינו בוחרים. והנה, דווקא המידה הזו היא המאפיין הבולט ביותר של משה רבנו.

הכמינו מסבירים שענונה אמיתית אינה ביישנות ואינה פסיביות. האדם העניו עושה ופועל ומדבר, אבל בגישה אחרת: ענווה היא היכולת של האדם להבין שלא הוא במרכז, אלא השליחות. העניו בהחלט מכיר בערך עצמו, אבל יודע שכל הכישרון, המעמד, היופי או ההישגים שלו הם כלים שהוא קיבל מאלוקים כדי למלא את העולם באור וטוב.

משה רבנו הגיע לדרגה כזו, נקי מאגו, לא מלא בעצמו, אינו רואה כלום חוץ מאמיתות השם יתברך בעולם, ולכן אמר "וַיִּחַנוּ מֵה'", כי לא הרגיש את עצמו כמציאות כלל, ואין שום מציאות חוץ מרצונו יתברך, לכן אצל משה רבנו הייתה "שכינה מדברת מתוך גרונו", כי זו האמת שאין האדם מציאות בפני עצמה אלא הכל רצונו יתברך. אלא שישנם מעכבים לראות אמת זו.

מכות מצריים : וַיַּעַשׂ ה', כְּדַבֵּר מֹשֶׁה; וַיָּמְתוּ, הַצִּפְרָדְעִים, מִן-הַבְּתָיִם מִן-הַחֲצִיטֹת, וּמִן-הַשָּׂדֵת. " (ח', ט')

והרי כתוב לעיל: "וַיַּעַל וַיָּבֹאוּ בְּבֵיתָךְ, וַיַּחַדְדוּ מִשְׁפָּכָךְ וְעַל-מִשְׁתָּךְ; וַיְבִיט עֲבָדֶיךָ וַיַּעֲמָךְ, וַיַּתְנַנְרִיךָ וַיַּמְשָׁאוּרֹתֶיךָ." (כ"ח) כתוב בספר ב'דעת זקנים, שאותם צפרדעים שנכנסו לאמתו לא מתו! והטעם לכן הוא, שלמרות שיכלו לעשות רצון ה' באופן אחר, להיכנס לבתים ולאוכל וכד', בכל זאת מסרו את נפשם לעשות רצון קונם ולא חששו להיכנס ולהישרף, על כן, נתן להם ה' שכרם, שלא מתו כמו שאר הצפרדעים שבשדות ובחצרות!

ומקשים חכמים ושואלים: הרי בהמשך מובא שהכלבים שסתמו את פיהם ולא נבחו על בני ישראל כשיצאו ממצרים, קיבלו שכרם עד סוף כל הדורות, שכל נבלה וטרפה לכלב תשליכון אותו, ואילו כאן הצפרדעים שמסרו נפשם ונכנסו לתנורים, קיבלו רק הם שכרם ולא זרעם?

ועונים על כך חכמי המוסר, שמכאן ההוכחה שילסגור את הפה' לעיתים זו עבודה קשה יותר מאשר להיכנס לתנור בוער, ולכן הכלבים שסתמו פיהם קיבלו את השכר לדורותיהם, משא"כ הצפרדעים. וקל וחומר אנו שנתאמץ לשמור על פינו ונסגור אותו בשעת הצורך, ודאי יראה ה' וישפיע לנו מטובו, עד סוף כל הדורות.

וַיֹּאמֶר אֱלֹהֵי, מֹשֶׁה, כִּצְאֵתִי אֶת-הָעִיר, אֶפְרַשׂ אֶת-כְּפֵי אֶל-ה'; הַקְּלוֹת יִחְדְּלוּ, וַיְהַרְדּוּ לֹא יִהְיֶה-עוֹד, לְמַעַן תִּדַּע, כִּי לֹא הָאֲרֶץ." (ט' כ"ט)

כצאתי את העיר - אבל בתוך העיר לא התפלל, לפי שהיתה מלאה גילולים (רש"י). ספר "דברי יוסף" (ע' 159-158) הביא דבר נפלא, ולפיו, לפני כמה מאות שנים התגלה מחוץ לעיר צוען שבארץ מצרים, בית כנסת שהיו מכנים אותו בית הכנסת של משה רבנו ע"ה. גם הישמעאלים היו מכנים אותו "כניסת מוסא", והיה מקובל אצלם במסורת, שכאשר משה היה אומר לפרעה "כצאתי את העיר אפרש את כפיי", הוא היה הולך להתפלל בבית הכנסת הזה, וכשהיה מתפלל שם היה תוקע את מטהו במקום אחד בתוך האדמה, ובאותו מקום צמח אילן גדול, ויוצא פרח ויצץ ציץ. ומנהג יהודי מצרים שעולים וחוגגים שם בחג השבועות.

"וְאֵתָה, וְעַבְדֶּיךָ: יַדְעֵתִי--כִּי טָרַם תִּירָאוּ, מִפְּנֵי ה' אֱלֹקִים. וְהַפְּשֵׁתָה וְהַשְׁעֵרָה, נִכְתָּה: כִּי הַשְׁעֵרָה אָבִיב, וְהַפְּשֵׁתָה גְבֻעַל. וְהַחֲטָה וְהַפְּסָמְתָה, לֹא נָכוּ: כִּי אֶפְיֹלֶת, הִנֵּה." (ט', ל-ל"ב).

ויש לשאול: מה פשר הסמיכות בין שני הפסוקים? באר ה'חזון ישעיהו': כל הנהגתו של פרעה באה מחמת היותו בעל גאוה אשר בטח בכחו ועוצם ידו. אמר משה רבנו לפרעה: "וְאֵתָה, וְעַבְדֶּיךָ: יַדְעֵתִי--כִּי טָרַם תִּירָאוּ, מִפְּנֵי ה' אֱלֹקִים" - אתם בטוחים ובוטחים בעצמכם ולכן אתם נוהגים בחזק יד. אבל דע לך כי "גִּאוּת אָדָם, תִּשְׁפִּילֵנוּ"; (משלי כט, כג), וסופך לפול. ובאה התורה הקדושה לרמוז שיש לקחת דוגמא מן הקורה בצומח - "וְהַפְּשֵׁתָה וְהַשְׁעֵרָה, נִכְתָּה: כִּי הַשְׁעֵרָה אָבִיב, וְהַפְּשֵׁתָה גְבֻעַל" - למרות היותו חזק וקשות - ודווקא משום כך - סופן שהן נשברות.

אבל "וְהַחֲטָה וְהַפְּסָמְתָה, לֹא נָכוּ: כִּי אֶפְיֹלֶת, הִנֵּה" - בשעת המכה היו עדיין רכות ולכן לא נשברו. הרי לך כי דווקא הרכים שורדים ומחזיקים מעמד.

לע"נ אסתר מזרחי בת יחזקאל וכתון ז"ל

נלב"ע ב' טבת ה'תש"פ. ת.נ.צ.ב.ה.

לע"נ ר' יצחק ב"ר נסים מזרחי ז"ל

נלב"ע י"ח תשרי ה'תשס"ט. ת.נ.צ.ב.ה.